

SCHYST RESANDE

© Schyst resande 2015
Projektledare: Helena Myrman
Textredaktör: Ludvig Myrenberg
/Lärobyrån
Grafisk form: Cajsa Unnbom
Tryck: Åtta.45 2015

Allt fler som reser tycker det är viktigt att göra ett schyst avtryck i landet de besöker. Turismen innebär stora möjligheter och kan bidra till att utveckla många fattiga länder. Men för att det ska bli hållbart i längden krävs att både du och researrangörerna förändrar sättet att resa en aning.

Du behöver inte sluta resa, men genom att fundera över dina egna val när du reser kan du vara med och bidra till en hållbar utveckling. Är vi många som väljer medvetet och ställer krav på hållbarhet och medmänsklighet kan vi vara med och påverka människors villkor i världen.

Hållbar turism är att resa för en fin upplevelse – samtidigt som lokalbefolkningen respekteras och miljön bevaras.

Vi på Schyst resande arbetar för en rättvis och respektfull värld. Vi vet att det är möjligt med din hjälp.

SCHYST RESANDE

**SCHYST
RESANDE**

Nätverket Schyst resande är ett samarbete mellan Union to Union, Fair Trade Center, Hotell- och restaurangfacket, IOGT-NTO-rörelsen, Svenska kyrkan, Svenska Kyrkans Unga och Unionen.

Nätverket lyfter frågor om hållbar turism, genom till exempel informationsmaterial, utbildningar, seminarier och rapporter. Vi utbildar också Ambassadörer som är ute och föreläser på skolor, företag och organisationer.

🌐 www.schystresande.se
📘 www.facebook.com/Schystresande
🐦 Twitter: @Schystresande
📷 Instagram: schystresande

KAP 1: Att resa är att möta andra kulturer

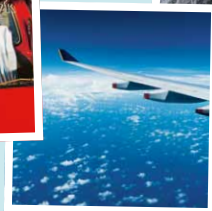
s.6

KAP 2: Den hållbara resan

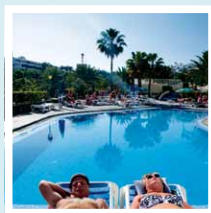
s.16

Vi är många som gillar att resa. Leder resandet till nya möten och förståelse för andra människor och kulturer?

Vad handlar hållbar turism om och vad ska man tänka på för att bli en hållbar resenär?

I turismens spår följer en rad problem för miljön och för lokalinvånarna.

KAP 3: I kölvattnet av resande

s.28

Hur ser situationen ut för de barn och ungdomar som bor och arbetar på de populära turistorterna?

Många dricker mer alkohol under semestern. Vilka konsekvenser får det för befolkningen på plats?

KAP 4: Alkohol och andra droger

s.42

KAP 5: Barnets villkor i turistindustrin

s.48

→ Att uppleva och upptäcka andra kulturer tillsammans är ett härligt sätt att resa.

ATT RESA ÄR ATT MÖTA ANDRA KULTURER

Det finns många anledningar till att resa till olika platser i världen; att uppleva nya saker, att koppla av och vila eller att möta andra människor och kulturer är bara några exempel. Att resa är populärt. Antalet resenärer i världen ökar stadigt för varje år. Aldrig tidigare har så många människor rest till så många olika platser som i dag.

Vilka spår lämnar världens alla turister efter sig på sina resor?

Leder resandet till nya möten och ökad förståelse för andra människor?

MÖTET MED MÄNNISKOR OCH ANDRA KULTURER LOCKAR

A Att resa och möta ett annat land och en annan kultur lockar allt fler människor världen över. Turismen i världen ökar stadigt för varje år, men fortfarande är det bara en liten andel av jordens befolkning som har möjlighet eller råd att resa långt för att semestra.

Man beräknar att endast 2–3 procent av jordens befolkning har möjlighet att använda flyg för att semestra.

Ofta är det minnet av möten med människorna på platsen vi besöker som vi bär med oss när vi kommer hem igen. Att bidra till ett möte som är berikande både för en själv och för de människor man besöker på sin resa är ett första steg mot ett mer hållbart resande.

Hanna

Hanna Carlquist är 23 år och bor i Stockholm.

– Efter studenten flyttade jag och några kompisar till Barcelona i ett år. Då fick jag upp ögonen för hur kul det var att resa. Sedan dess har jag bott i Melbourne och siktar nu in mig på en resa till Sydamerika. Världen är för intressant för att inte upptäckas.

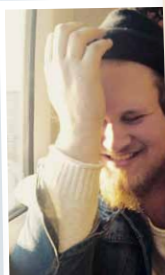
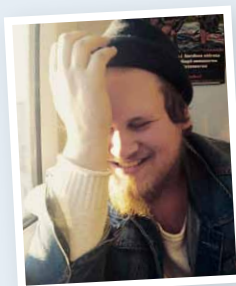
0001

Casper

Casper Ericsson har aldrig åkt utomlands men älskar att resa i övrigt.

– Jag älskar inte resan i sig, jag älskar att jag alltid känner mig ovetande om vart jag ska. Jag väljer ju ändå att resa för att jag vill det. Det spelar ingen roll om jag åker ensam eller i sällskap för jag vet att jag vill till denna destination.

0002

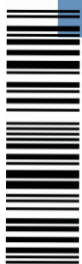

Victor

Victor Sundström är redo för nästa resa. Victor var runt 20 år när ett säsongsjobb på Kanarieöarna gav mer smak. Därefter reste han till Israel och har sedan fortsatt av bara farten till Sydostasien, Afghanistan, Nya Zeeland, Australien och Sydamerika.

– Jag planerar sällan mina resor. Oftast låter jag slumpen avgöra var jag till slut hamnar och hur länge jag stannar. Jag börjar resan själv men ganska snart slår jag följe med människor jag träffar på vägen. Det är just att inte veta som gör det till ett äventyr.

0003

”Jag tror allt handlar om att möta alla människor man träffar med respekt, vilket ju gäller jämt och inte bara när man reser.”

→ Jorunn Hellman
har precis kommit
hem från en längre
resa till Georgien
och Indien.

Jorunn

Jorunn Hellman vill ha tid på sig för att hinna få en förståelse för det hon ser. Hon reser gärna vid sidan av den uppgjorda resrutten, på bakgator och på landsbygden.

– Man måste fråga sig varför man reser över huvud taget. För mig har resandet gett perspektiv på livet. Jag har träffat många människor som tänker så otroligt olika jämfört med hur jag tänker, det har fått mig att se att det finns mer än en sanning. Jag har också lärt mig mycket om världen.

0004

Gustav

Gustav Jonsson gillar att resa och tycker att det är viktigt att göra medvetna val för klimatet och miljön.

– Men det är svårt att veta vad som är det schysta alternativet när man inte behärskar språket. Det kan vara svårt att veta var och hur saker är producerade. Jag brukar tänka på att handla lokalt.

– Det finns många sätt att göra val på som är bra för både en själv, klimatet och miljön.

Niklas

Niklas Andersson, 20 år, har alltid älskat att resa.

– När man reser själv eller med en kompis blir upplevelsen annorlunda, allt ansvar hamnar i ens egna händer. Man får testa sina vingar. Det är härligt att kunna bestämma själv vad jag vill göra och vad jag har för mål med resan.

– Jag värnar mycket om miljö och klimat, kanske extra mycket när jag reser (förutom flygresan). I stället för att ta en taxi eller sightseeing-buss så tar jag mig hellre runt till fots för att uppleva en stad och väljer tåg före bil eller buss.

—
"Det är viktigt att göra vad man kan utifrån de förutsättningar man har."

Aldrig tidigare har så
många människor rest till
så många platser.

Enligt UNWTO slog turismen alla
rekord år 2014 med 1,1 miljard
resor till annat land.
Och resandet
fortsätter att
öka.

Svenskarna
gjorde år 2014
över 18 miljoner
resor utomlands
varje år. Det
populäraste
turistlandet är Spanien,
följt av Danmark.

FAKTA: Turism och resande

Rese- och turistsektorn
är en av världens största
branscher ekonomiskt. Totalt
står resor och turism för 9
procent av hela världens
bruttonationalprodukt (BNP).

Man har beräknat att
ungefär 13–19 miljoner
barn och unga under 18
år arbetar inom turist-
industrin.

Det finns ingen
internationell
enhetlig miljö- eller
rättvisemärkning
för hotell som
motsvarar till
exempel Fairtrade-
eller KRAV-
märkningen.

260 miljoner
människor i världen försörjer
sig på inkomster från resor
och turism.

Resandet och
den ökande turismen
påverkar både natur, djurliv
och miljö samt levnads-
villkoren för miljontals
människor.

Resandet kan förändra vårt beteende

Att resa innebär att man på många sätt befinner sig utanför sitt vanliga liv. Känslan av att vara på resande fot, långt bort från den grå vardagen, förändrar ibland vårt beteende.

Vissa forskare beskriver fenomenet med begreppet "behavioral inversion", "omvänt beteende". När vi är långt ifrån de sociala normer vi normalt omger oss med är det lätt att vi öppnar upp för nya möjligheter och tänjer på

våra gränser. Vi testar nya saker och beter oss på ett sätt som vi vanligtvis inte gör. Man blir kanske lite mindre rädd för att testa nya maträtter, prova nya aktiviteter eller ta kontakt med andra människor.

Många ser det som en form av frihet, en positiv del av resandet. Men det betyder också att vi tar större risker än vad vi annars skulle göra, till exempel när det gäller sex eller alkohol och andra droger. I många fall utsätter vi dessutom oss själva och andra för risker i länder med sämre förutsättningar för säkerhet och sjukvård än vad vi är vana vid.

Shahab Salehi

◀ "Tar vi av våra halsringar får vi inga pengar." De burmesiska longneck-flickorna lockar turister. Hur kan man visa respekt och samtidigt bidra till något positivt?

Visa respekt

Ett sätt att visa respekt som resenär är att ta hänsyn till den kultur och de värderingar som råder på resmålet. En ödmjuk inställning i mötet med människor och nya sammanhang skapar bättre förutsättningar för en positiv upplevelse. Fundera på

hur ditt beteende påverkar de som bor och arbetar där. Till exempel är alkohol och andra droger ett vanligt förekommande inslag på många turistorter. Även om vissa barägare kan tjäna pengar på att sälja alkohol så påverkar det ofta lokalsamhället negativt.

DET HÄR KAN DU GÖRA

- Ta hänsyn till lokal kultur och värderingar och tänk på hur ditt beteende påverkar lokalbefolkningen.
- Läs på om landet och kulturen som du ska åka till.
- Uppträd som du skulle önska att turister uppträdde mot dig här hemma.
- Tänk på lokala klädkoder.
- Fråga innan du fotar någon – inte minst barn eller människor i utsatta situationer.
- Dricker du alkohol, tänk på hur din konsumtion kan påverka andra. Visa respekt för dem som bor och arbetar på ditt resmål.
- Tacka nej till illegala droger, du bidrar till drogproblemen om du gynnar den lokala droghandeln.

1/ Möten som berikat ditt liv

På vilket sätt kan turism leda till nya möten och ökad förståelse mellan människor? Diskutera och ge exempel.

Vad har du själv för erfarenheter? Berätta om ett möte eller någon speciell människa som berikat ditt liv på någon resa.

4/ Nya beteenden

Vad menar man med begreppet "omvänt beteende"? Vilka fördelar och nackdelar finns det med det? Vilka erfarenheter har du av att man betar sig på ett annat sätt när man är på resa? Ge exempel.

2/ Olika sätt att resa

Vad finns det för olika sätt att resa? Hur skiljer sig de olika resorna från varandra? Vilken typ av resa föredrar du?

3/ Resandet ökar

Varför tror du att resandet ökar så kraftigt i den rika delen av världen?

5/ Om du visste

Skulle du resa på semester till en turistort om du visste:

- att de som arbetar på hotellet har mycket dålig lön,
- att många som arbetar där är barn,
- att hotellets vattenkonsumtion bidrar till svår vattenbrist för lokalbefolkningen?

Ta ställning till alternativen. Hur resonerar du?

6/ Min drömresa

Tänk dig att du har två månaders semester och obegränsat med pengar att spendera på din resa. Vart skulle du resa, vad skulle du vilja uppleva?

Tänker du på vilka spår du lämnar efter dig på din resa? Påverkar det ditt val av resa?

DEN HÅLLBARA RESAN

Vi är många som älskar sol, bad och varma kvällar på semestern. Exotiska länder som Thailand, Mexiko, Vietnam och Indien lockar med underbara paradisstränder.

Men vårt turistande har en baksida som vi sällan tänker på. De billiga dryckerna, de gröna golfbanorna och hotellets service dygnet runt har ett pris. Det priset behöver inte du som besöker landet betala. Priset får lokalbefolkningen betala genom till exempel brist på vatten, dåliga arbetsvillkor, prostitution och exploaterad mark.

**JIRAWAT
"JOE" THIPRAT**

**Tuktukförare,
Thailand, 31 år**

Joe säger att i grunden har han ingenting mot turisterna – "ni får väl komma hit om ni vill" – men det finns saker som han irriterar sig på.

– Visst, en del vill bara ligga på stranden, men många män kommer hit för två saker – billig öl och

billigt sex – och jag önskar verkligen att de kunde stanna hemma. Sen har vi gängen av unga män som blir packade och kör motorcykel eller par som tjafsar med mig om 100 baht fastän det inte är några pengar för dem. Ibland undrar jag faktiskt om ni tycker att ni är bättre än oss thailändare. Helt ärligt – hur många av alla er som kommer hit har ens en aning om var ni är?

→ Tillgång till rent vatten är inte någon självklarhet för de flesta människor i världen.

Foad Al Harazi/World Bank

VAD ÄR HÅLLBAR TURISM?

📍 När man talar om utveckling brukar man säga att det är en hållbar utveckling vi vill nå. I grunden handlar det om ett förhållningssätt till vårt sätt att leva. Att sträva efter en livsstil som inte förstör eller förbrukar våra resurser på ett sätt som inte är hållbart i framtiden.

Hållbar utveckling har tre ben som alla är lika viktiga: **social hållbarhet** är strävan efter ett samhälle där mänskliga behov och rättigheter uppfylls, **ekologisk hållbarhet** handlar om att hushålla med jordens resurser så att vi inte förbrukar mer än vad naturen kan

återskapa och **ekonomisk hållbarhet** är att ekonomisk utveckling ska anpassas efter vad miljön och människors hälsa tål på lång sikt.

När vi pratar om hållbar turism handlar det alltså om att ta hänsyn till alla tre perspektiven. Hållbar turism innebär att resa på ett sätt som gör att både människor och miljö mår bra, och att resandet bidrar till en ekonomisk utveckling som gynnar turistorterna och de som arbetar där.

Enkelt att säga, men svårt att genomföra. I praktiken handlar det om att researrangörer, hotellägare, flygbolag, myndigheter och vi som reser måste ta ett större ansvar för de konsekvenser som resandet får. Bland annat genom att se till att miljön på resmålen inte förstörs och att de som arbetar där får bättre arbetsvillkor.

Det är många som måste ta ansvar

Turism kan bidra till en positiv utveckling i många länder. Men för att vi ska få en mer hållbar turism behövs det engagemang på flera olika nivåer.

Det behövs internationella överenskommelser, till exempel genom FN, för att sätta riktlinjer för hur stater och företag ska agera på ett mer hållbart sätt.

Det behövs också lagar som skyddar till exempel grundläggande mänskliga rättigheter och känsliga miljöer och naturvärden.

Vi behöver samtidigt researrangörer som tar ett större ansvar för att erbjuda resor som tar hänsyn till sociala, etiska, ekonomiska och miljömässiga effekter. Sedan behövs det medvetna konsumenter som reser ansvarsfullt och använder sin konsumentmakt för att påverka researrangörer åt rätt håll.

HÅLLBAR UTVECKLING

"Utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodoses sina behov."

Så definieras hållbar utveckling i FN-rapporten *Vår gemensamma framtid* som presenterades 1987.

"Hållbar turism innebär att resa på ett sätt som gör att både människor och miljö mår bra, och att resandet bidrar till en ekonomisk utveckling som gynnar turistorterna och de som arbetar där."

Reseföretagens skyldigheter

De företag som arbetar med turism och resor har ansvar i hela leverantörsledet enligt en rad internationella överenskommelser. Det innebär till exempel att företagen har ansvar för att människors rättigheter inte kränks hos någon av de underleverantörer företaget anlitar. Exempel på underleverantörer till turistföretagen är de hotell man använder i respektive land, de som tvättar åt hotellet, levererar mat och så vidare.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

 De mänskliga rättigheterna som världens länder har kommit överens om i FN gäller för alla människor över hela världen. De mänskliga rättigheterna omfattar inte bara rätten till liv och säkerhet, det handlar också om rätten till ett hälsosamt liv, arbete, sysselsättning, rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden samt skydd mot arbetslöshet.

I det sammanhanget kan det ökande resandet och turismen spela en viktig roll. Om resandet sker på hållbara grunder kan det bidra till ökad välfärd och ekonomisk utveckling och bekämpa fattigdom. Genom att tänka mer på att resa hållbart kan du vara delaktig i att bidra till att människor får bättre villkor och att de kan försörja sig och ta sig ur fattigdom.

FN:s deklaration om mänskliga rättigheter

Schyst resande grundar sitt arbete på Förenta Nationernas deklaration om mänskliga rättigheter. FN arbetar för internationell fred och nästan alla länder i världen är medlemmar. FN menar att alla människor är lika mycket värda och har samma rättigheter.

FN arbetar bland annat för:

- 👉 Medborgerliga och politiska rättigheter
- 👉 Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- 👉 Rättigheter för personer med funktionshinder
- 👉 Avskaffande av all rasdiskriminering
- 👉 Avskaffande av all diskriminering av kvinnor
- 👉 Avskaffande av tortyr och annan grym behandling eller bestraffning
- 👉 Barnets rättigheter

Ingen oberoende märkning

Det finns ännu inte någon enhetlig internationell miljö- eller rättvisemärkning för hotell eller reseföretag som motsvarar till exempel Fairtrade- eller Kravmärkningen.

De svenska researrangörerna Apollo, Fritidsresor och Ving använder sig bland annat av en märkning som kallas Travelife för att kontrollera och förbättra arbetet med

miljö och sociala villkor på de hotell som anlitas. I dagsläget är det dock väldigt få av de tre researrangörernas hotell som är Travelife-certifierade. Det är också svårt som konsument att hitta information om vilka hotell som är märkta och vad det innebär.

Trots bristen på en internationell märkning för verkligt schysta hotell finns det ändå ett stort antal hotell att välja på som kommit en bit på vägen.

Nästa sida: Guide till märkningar.

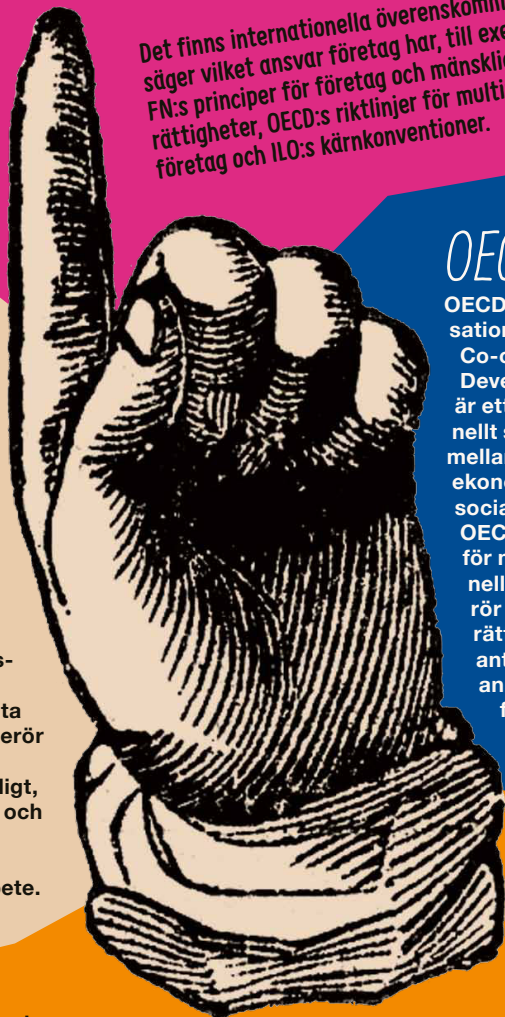
FAKTA: Internationella organisationer som kan påverka

Det finns internationella överenskommelser som säger vilket ansvar företag har, till exempel FN:s principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag och ILO:s kärnkonventioner.

ILO

The International Labour Organization är FN:s fackliga organ. ILO arbetar för att bekämpa fattigdom och främja social rättvisa med fokus just på arbetsvillkor och fackliga rättigheter. ILO:s åtta kärnkonventioner berör människors rätt att organisera sig fackligt, förbud mot tvångs- och straffarbete, antidiskriminering och förbud mot barnarbete.

OECD

OECD (the Organisation for Economic Co-operation and Development) är ett internationellt samarbete mellan stater kring ekonomiska och sociala frågor. OECD:s riktlinjer för multinationella företag rör mänskliga rättigheter, miljö, antikorrupktion, anställningsförhållanden med mera.

FN

Förenta Nationernas principer gäller alla stater och företag och omfattar ett minimum av de grundläggande mänskliga rättigheterna som finns i FN:s olika konventioner om mänskliga rättigheter.

	Biosphere Responsible Tourism 	EarthCheck 	Green Globe
Miljökriterier	✓	✓	✓
Sociala kriterier Innebär att märkningen innehåller krav kring arbetsvillkor och mänskliga rättigheter.	✓	✓	✓
Ekonomiska kriterier Innebär att märkningen innehåller krav på att verksamheten gynnar den lokala ekonomin.	✓	✓	✓
Kulturarv Gäller bara för researrangörer och resebyråer, ej för logi.	✓	✓	✓
Länder	Europa och Latin-amerika	Hela världen	Hela världen
Antal hotell På bookdifferent.com	52	494	218
Certifieringsansvarig	Instituto de Turismo Responsable	EC3 Global	Green Globe

Green Key	Travelife *	Svanen	Fair Trade Tourism
			
✓	✓	✓	✓
	✓		✓
	✓		✓
			✓
Framför allt Europa	Hela världen *	Norden	Sydafrika
1 193	381	390	26
Foundation for Environmental Education	Association of British Travel Agents, ABTA	SIS Miljömärkning AB, helägt av svenska staten	Fair Trade Tourism

* Apollo, Fritidsresor och Ving erbjuder hotell med denna märkning.

Källa: www.tourism-watch.de/files/nfi_tourismus_labelguide_zweite_aufgabe_eng_web_0.pdf

ANVÄND DIN KONSUMENT- MAKT

 Det du köper kan inte rädda världen, men dina val som konsument har en stor betydelse. Varje gång du handlar har du tillfälle att göra ett val: att handla varan, att välja en annan vara eller att avstå helt från att handla.

Men för att kunna göra ett medvetet val behövs kunskap. Ju mer du kan om hållbart resande och vilka effekter resandet ger, ju större möjlighet har du att använda din konsumentmakt för att bidra till en positiv utveckling.

Som resenär och turist är det viktigt att du arbetar för att göra ett schyst avtryck i landet du besöker. Du som resenär kan bidra till att utveckla många fattiga länder, om du gör medvetna och hållbara val när du reser.

Våga fråga och ställ krav!

När du bokar din resa har du möjlighet att påverka och välja medvetet.

De som arrangerar resor har ett ansvar för att de resor som säljs har bra villkor, med minsta möjliga negativ social eller miljömässig påverkan. Ställ därför frågor till researrangören eller resebyrån när du bokar din resa. Att göra ett aktivt val när du väljer ditt resmål och ditt boende är viktigt.

Boka hållbart

 Sökmotorn www.bookdifferent.com har samlat cirka 6000 olika boenden med hållbarhetsprofil. Den bygger på booking.com med lättanvända filter för att hitta hotell som certifierats med olika hållbarhetsmärkningar.

 www.responsibletravel.com är en resebyrå med fokus på lokala hotell och researrangörer med hållbarhetsprofil.

DET HÄR KAN DU GÖRA

...när du bokar hotell:

- Välj ett hotell med någon typ av hållbarhets- eller miljömärkning.
- Om researrangören du vill åka med inte erbjuder hållbarhetsmärkta hotell i sitt sortiment — påpeka detta via mejl eller FB.
- Fråga om hur arbetsförhållandena ser ut för de anställda på ditt hotell.

→ I Rwanda har man lyckats skydda bergs-gorillor genom ekoturism.

EKOTURISM BLIR ALLT VANLIGARE

Ekoturism är ansvarsfullt resande som hjälper till att skydda naturmiljöer och stöder den lokala befolkningens välbefinnande.

På många håll bidrar ekoturism till att rädda hotade arter och miljöer genom att generera

inkomster som blir ett alternativ till tjuvskytte, skogsavverkning eller olje- och gasutvinning.

Världsnaturfonden, WWF, har gjort studier som visar att bevarande av havssköldpaddor för turism kan ge nästan tre gånger så stora inkomster som försäljning av sköldpaddornas kött, ägg och skal.

✚ Enligt svenska Ekoturismföreningen handlar ekoturism om:

- 🕒 att ha kul
- 🕒 att inte förstöra och slita ner det man kommit för att uppleva
- 🕒 att aktivt bidra till skydd av naturen och kulturvärden
- 🕒 att det ger klirr i kassan lokalt
- 🕒 att det stimulerar upptäckarglädje, nyfikenhet och respekt.

COMMUNITY-BASED TOURISM

Turistorterna är uppbyggda utifrån besökarnas behov, och lokalbefolkningen utgör arbetskraften. Community-based tourism handlar om att vända på perspektivet och låta invånarnas behov och välfärd vara utgångspunkten för turistaktiviteterna.

Typiskt för community-based tourism är att lokalbefolkningen har stort inflytande, att man tar vara på de resurser som finns på orten och att inkomster från turismen används så att de gynnar lokalbefolkningen. Inkomsterna som turismen ger kan också bidra till att bevara till exempel naturområden eller viktiga kulturarv.

Community-based tourism bedrivs ofta på landsbygden, men kan lika gärna erbjudas av en lokal entreprenör i en stad. I många länder ses denna alternativa form av turism som en viktig strategi för fattigdomsbekämpning och för att främja en hållbar utveckling.

EXEMPEL

Chalalán Ecolodge

Chalalán Ecolodge är ett ekoturismprojekt initierat av ursprungsbefolkningen i San José de Uchupiamonas, en by mitt i bolivianska Amazonas.

På 1990-talet såg sig 40 familjer i byn tvungna att flytta därifrån på grund av fattigdom och

brist på skola och sjukvård. De som blev kvar bestämde sig för att starta ett projekt som de själva rådde över och som skulle kunna skapa alternativ försörjning.

Hållbar utveckling och respekt för miljö och kultur går som en röd tråd genom hela projektet. I dag är den förut hotade byn en levande plats med många möten.

Viaje a Bolivia/Flickr

↑ Ecolodgen är uppbyggd med traditionella tekniker som befolkningen har haft med sig genom generationer.

↑ Chalalán erbjuder aktiviteter där besökarna kan lära känna kulturen, till exempel regnskogstolkning. Vill du veta mer om Chalalán Ecolodge, se filmen Gringo trails.

1/ Ditt resande

- Tänk på en semesterresa som du tycker var lyckad. Gör en lista över varför den var lyckad.
- Ge exempel på några saker du gjorde under resan som påverkade positivt/negativt för miljön och de som bor där.
- Vad skulle du kunna ändra på för att din nästa resa ska bli mer hållbar?

2/ Hållbar turism

De flesta resor sker utan hänsyn till hållbarhetsfrågor. Varför är det så svårt att uppnå hållbart resande? **Handlar det om att vi inte vill, att vi inte har råd, att informationen är dålig eller andra orsaker?** Vad tror du?

3/ Vad kan man göra?

Vad kan den enskilde resenären göra för att resa hållbart? Vad kan resebolaget ändra på? Hur kan riksdagen eller EU styra?

4/ Granska ett reseföretag

Sök upp ett reseföretag på internet. Vilken information har de kring hur de arbetar med hållbar turism?

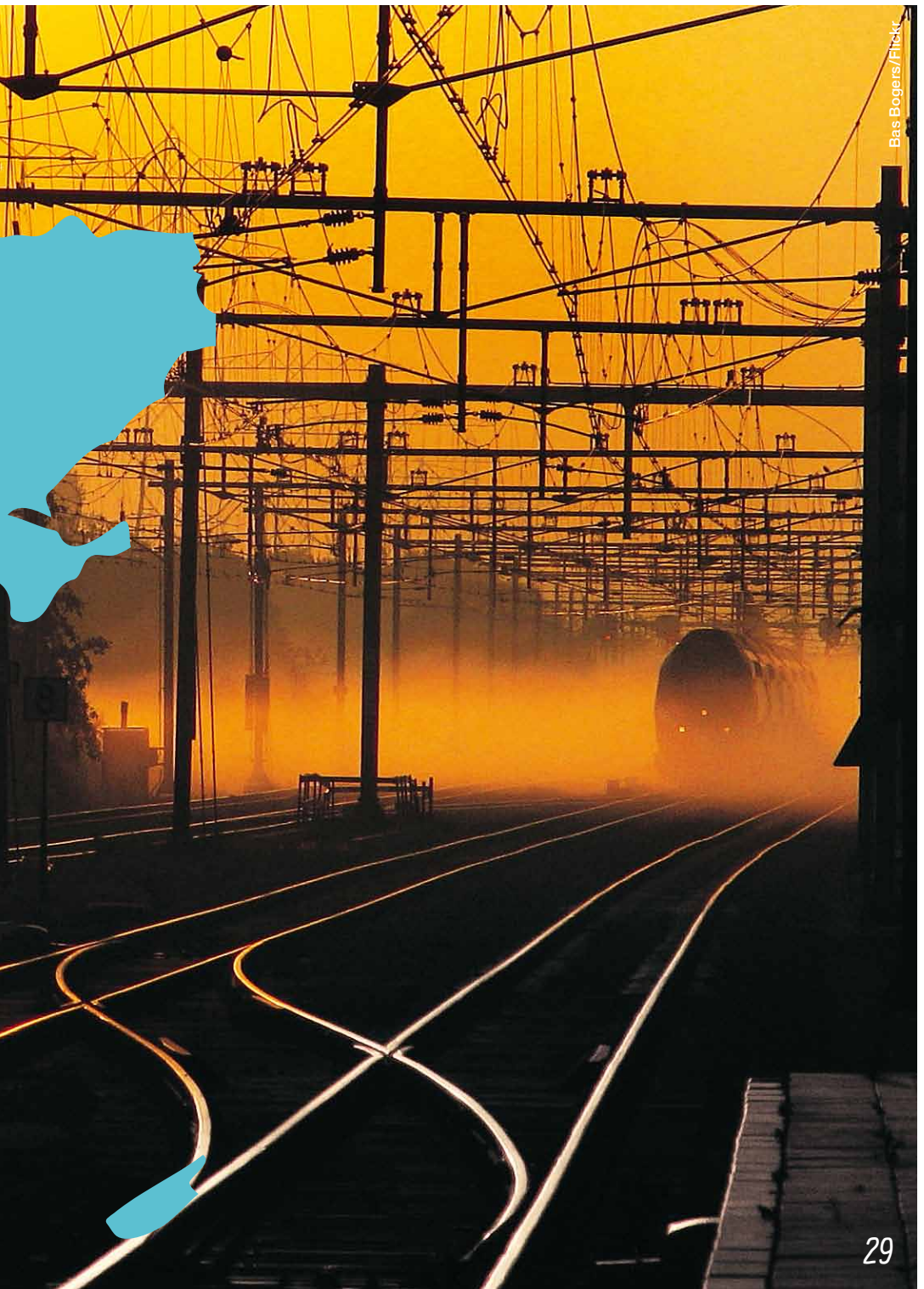
- Är det lätt att hitta informationen?
- Hur ser deras etiska policy ut? Hur tänker de kring sitt ansvar vad gäller arbetsvillkor, miljö, barnarbete?
- **Hur bedömer du trovärdigheten i företagets information om deras arbete för en hållbar turism?**

I KÖLVATTNET AV RESANDE

Fram till 1970-talet beskrevs turismen många gånger som en positiv företeelse. Den ökande turismen, inte minst till Asien, Afrika och Latinamerika, ansågs skapa stora ekonomiska vinster och möjligheter för länderna att utvecklas.

Sedan dess har resandet och turismen ökat dramatiskt, och i turisternas spår följer möjligheter och utveckling, men också en rad problem för miljön och de människor som bor och försörjer sig på turistorterna.

TRANSPORTER OCH FLYG

Utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser bidrar till den globala uppvärmningen. Det är ett problem eftersom uppvärmningen påverkar djur, natur och människor över hela världen. Sedan år 1990 har utsläppen av koldioxid på jorden ökat med 46 procent. Den största andelen av utsläppen kommer från de rikaste länderna. Transporter

som förbränner fossila bränslen bidrar till utsläppen av koldioxid.

En stor del av turismens klimatpåverkan kommer från flygresor.

Anledningen till att just flygplan bidrar mer är att utsläppen av koldioxid sker på hög höjd. Där är påverkan större än de utsläpp som sker på marken. Även de moln som bildas som svansar bakom högt flygande plan bidrar till att blockera värmeutstrålningen från jorden.

Fler och billiga flygresor ökar utsläppen

Flygresorna har blivit allt billigare, vilket gör att vi reser oftare och längre. Totalt har den internationella flygtrafiken fördubblats på 15 år och står i dag för runt 4 procent av alla klimatpåverkande utsläpp.

Nya flygplan är mer bränsle-effektiva vilket i sig är bra, men effektiviseringen har gjort att allt fler lågprisbolag kan erbjuda billiga flygresor. Lågprisflyg har, liksom charterflyg, fördelen att man försöker tränga in så många som möjligt per plan, vilket leder till mindre utsläpp per person och kilometer. Men det lägre priset möjliggör för ännu fler att flyga, vilket leder till ökad flygtrafik och i slutändan ökade utsläpp.

Jaen/Flickr

➔ Forskare har räknat ut att den hållbara nivån för totala koldioxidutsläpp (inklusive bostad, mat, resor med mera) ligger mellan 0,7 och 1,5 ton per person och år. En flygresa tur och retur till Thailand släpper ut ungefär 2,2 ton för en enda person.

✚ Res grönare

🕒 I Sverige är tåg det i särklass miljövänligaste alternativet.

🕒 I övriga världen är tåget klart miljövänligare än flyg. Men åtskilligt av elen hämtas från kol, olja och naturgas vilket gör att buss ibland kan vara ett miljövänligare alternativ än tåg.

Sträcka	Färdssätt	Utsläpp av koldioxid
Sverige–Thailand t o r		2,2 ton *
Stockholm–Medelhavet t o r		450 kg *
Stockholm–Medelhavet t o r		160 kg **
Göteborg–Stockholm t o r (SJ X2000)		0,002 kg ***
Göteborg–Stockholm t o r (buss, diesel)		33 kg
Göteborg–Stockholm t o r		160 kg *
Athen–Naxos t o r (färja, 45 mil)		81 kg
Karibienkryssning, Fort Lauderdale – Cancún – Kingston t o r (400 mil)		1,6 ton *****

* Siffran redovisas i koldioxidekvivalenter. Flyget påverkar klimatet inte bara genom utsläpp av koldioxid. I begreppet koldioxidekvivalenter har man räknat in den samlade effekten av alla klimatpåverkande utsläpp. Siffran tar också hänsyn till att utsläpp på hög höjd har större klimatpåverkan.

** El produceras från olika kraftkällor i olika länder. I länder där tågen drivs med el från till exempel kolkraft blir koldioxidutsläppen högre än för länder där tågen drivs med el från förnyelsebara källor. Exemplet är baserat på en genomsnittlig elmix för respektive land.

*** SJ köper energi från vattenkraft och till viss del från vindkraft.

***** Inkluderar även energin som går åt för att resenärerna bor och äter ombord, vilket utgör cirka 30 procent.

Funkar det att klimat-kompensera?

När man klimatkompenserar för en flygresa betalar man en summa till ett projekt som ska kompensera de koldioxidutsläpp som flygresan orsakat. Det handlar ofta om **trädplantering** eller att bidra till att ersätta gamla energilösningar med mer miljöanpassade alternativ, som till exempel **vindkraft** i utvecklingsländer.

En del klimatkompensation har fått kritik, bland annat för att kompensationen gör det möjligt för resenärer att enkelt "betala sig fria" från ansvar för de koldioxidutsläpp de orsakar. Trädplantering har också kritiserats för att inte kunna garantera att koldioxiden som tas upp inte släpps ut igen i atmosfären, eftersom det finns en risk att träden huggs ned.

Samtidigt som vissa projekt fått kritik, stödjer miljöorganisationer som Världsnaturfonden WWF klimatkompensation enligt Gold Standard. Enligt det ramverket ställs bland annat krav på verkliga utsläppsminskningar och att lokalbefolkningen involveras i projektet.

DET HÄR KAN DU GÖRA

- Flyg mer sällan, stanna borta längre.
- Res med miljön i åtanke när du är på plats. Tåg är ett bra alternativ.
- Direktflyg är alltid att föredra framför en resa med mellanlandning.
- Testa din klimatpåverkan och se hur du kan minska den på: www.klimatkontot.se

Svenwerk och Marc ohl/Flickr

➔ Bara några få procent av alla flygresenärer väljer att klimatkompensera sin resa.

BRIST PÅ RENT VATTEN

Jordens vattenresurser är orättvist fördelade. Det är framför allt de allra fattigaste som inte har tillgång till rent vatten. Brist på rent vatten leder till brist på mat och stora hälsoproblem.

 Enligt UNICEF saknar 750 miljoner människor tillgång till rent vatten. Mer än dubbelt så många lever utan godtagbara sanitära förhållanden.

Ungefär 2 000 barn dör varje dag på grund av smutsigt vatten och cirka 1,8 miljoner människor dör årligen av diarrésjukdomar orsakade av smutsigt vatten och dåliga toaletter.

Oftast drabbas de allra fattigaste och mest utsatta, framför allt kvinnor och barn. Det har beräknats att två tredjedelar av befolkningen

på jorden kommer att sakna rent vatten år 2025 om den nuvarande utvecklingen får fortsätta.

Snedfördelningen av vatten syns också på många turistorter. Turistanläggningar slukar ofta stora mängder vatten. Allt från duschar och pooler till gräsmattor och golfbanor kräver mycket vatten.

 I Thailand och Egypten använder en turist tre till sex gånger så mycket vatten som lokalbefolkningen.

Men det går att göra något. Ett hotell där man jobbar aktivt med att spara vatten kan minska sin förbrukning med 50 procent. Vattensnåla toaletter och duschar gör stor skillnad. Studier har visat att förbrukning på hotellrummen står för upp till 50 procent av den totala vattenförbrukningen.

Hotellen påverkar också vattenresurser genom sin hantering av avloppsvatten. Dåliga eller obefintliga reningsverk kan leda till att vattnet i floder och sjöar förorenas.

Vattenkonflikter

De stora turistanläggningarnas vattenförbrukning i länder med vattenbrist kan drabba lokalbefolkningen hårt.

Det är svårt för lokalbefolkningen att protestera eller göra sig hörd; motparten är ofta stora internationella företag eller landets egen regering.

Ett tydligt exempel på snedför-

delade resurser är Bali, där turismsektorn använder cirka 65 procent av öns tillgängliga vattenresurser, vilket lett till konflikter mellan befolkningen och resebranschen.

Förutom hotellens förbrukning drar också vår konsumtion under resan vatten. Enligt Världsnaturfonden, WWF, gör vi av med 17 gånger mer vatten indirekt via konsumtion än vad vi tar från kranen.

Spara på el och vatten

Tänk på att din konsumtion av el och vatten kan drabba lokalbefolkningen på orten du besöker. Energi är en lyxvara på många platser och det råder svår vattenbrist i flera länder.

✚ Vattenbrist i världen

➡ Endast 2,5 procent av allt vatten på jorden är sötvatten. Resten är saltvatten. Av dessa 2,5 procent är en stor del bundet i glaciärer och inlandsisar. Knappt en tredjedel är grundvatten som fylls på mycket långsamt.

➡ För att alla människor ska kunna få tillgång till rent vatten krävs en rättvisare fördelning av jordens vattenresurser.

➡ Omkring 2,5 miljarder människor saknar rena toaletter.

➡ En droppande kran kan slösa 30 liter vatten varje dag.

➡ Ett hotell i Thailand kan förbruka 700 liter vatten per gästnatt.

➡ En hamburgare kan ha krävt så mycket som 2400 liter vatten att framställa.

➡ Även om Airbnb och coachsurfing är växande trender, vill hela 76 procent av svenskarna bo på hotell när de reser, enligt resesöksajten momondo.

"Turistanläggningar
slukar ofta stora
mängder vatten."

DET HÄR KAN DU GÖRA

- Stäng av luftkonditioneringen när den inte behövs.
- Dra ur elektriska apparater ur kontakten.
- Var sparsam med vattnet i duschen.
- Stäng av kranen när du tvålar in dig, rakar dig och borstar tänder. En rinnande kran slösar cirka sex liter vatten varje minut.
- Skriv en lapp på rummet eller meddela i receptionen att handdukar och lakan inte behöver bytas varje dag.

ORÄTTVISA ARBETS- VILLKOR

Turismen är i dag en av världens snabbast växande näringar. Den ger mängder av arbetstillfällen och sysselsättning för många miljoner människor i världen.

🌐 **Rese- och turistsektorn är en av världens största branscher.**

Det beräknas att 260 miljoner människor får sin försörjning från turismen direkt eller indirekt, varav 100 miljoner arbetar inom näringen globalt. Det är positivt på många sätt, jobb och välbefinnande ökar, men det finns också baksidor.

Många av de arbeten som erbjuds är lågbetalda och villkoren dåliga. Osäkra säsongsanställningar, sexuella trakasserier och skadlig arbetsmiljö är vardag för många som arbetar i turistindustrin.

"En person kan alltså leva under fattigdomsgränsen fastän hon eller han är anställd och får den lagstadgade minimilönen."

Dåliga löner, långa arbetsdagar och svaga fackförbund

Enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna har alla som arbetar rätt till en rättvis och tillfredsställande ersättning som ger möjlighet till en människovärdig tillvaro för dem själva och deras familjer. Många populära turistländer lever dock inte upp till dessa krav.

Ett av de stora problemen inom turismen är de låga lönerna. Många länder har inte kollektivavtal som vi i Sverige utan har i stället lagstadgad minimilön. Problemet är ofta att minimilönen är så låg att den inte räcker för att täcka de grundläggande behov en familj har, för mat, rent vatten, husrum, kläder, utbildning och sjukvård. En person kan alltså leva under fattigdomsgränsen fastän hon eller han är anställd och får den lagstadgade minimilönen. Många arbetare får dessutom lägre lön än minimilönen.

I många länder är det dessutom förbjudet att arbeta fackligt eller att vara medlem i en facklig organisation. Även om till exempel Thailands konstitution garanterar rätten till fri organisering är inte ens två procent av de som arbetar organiserade fackligt. Många är rädda för att bli av med jobbet, därför avstår de från att gå med i facket och arbeta för att få bättre villkor.

Migrantarbetare drabbas mest

Migrantarbetare är arbetare som flyttat från sitt hemland för att arbeta i ett annat land. Gemensamt för dem är att de tvingas leva långt från sina barn som finns kvar i hemländer som till exempel Burma, Kambodja eller Laos.

I till exempel Thailand beräknas att det finns tre till fyra miljoner migrantarbetare. De är ofta diskriminerade och saknar den arbets-trygghet och de förmåner som thailändare i regel har. Lagstiftningen i Thailand skulle kunna ge migrantarbetarna ett ganska bra skydd för anställda inom turismbranschen om den efterföljdes, men det gör den inte.

Migranterna har till exempel ingen ledig dag i veckan eller rätt till semester. När de arbetar är deras raster korta och vid sjukdom får de ingen ersättning. De lever under knappa omständigheter och delar ofta bostad med andra migrantarbetare.

En migrantarbetare tjänar i regel hälften av vad en thailändsk arbetare gör. I många fall får de burmesiska migrantarbetarna i Thailand inte ens den minimilönen de har rätt till. De har inte varit medvetna om hur dyrt det är att flytta från landsbygden för att bosätta sig i en stad. Lönen kan dessutom utebli eller försenas.

Reseföretagen kan agera

Svenska researrangörer kan bidra till bra arbetsvillkor när de upphandlar till exempel hotell, måltider, transfer och guidning. Det gynnar den lokala ekonomin och ger reseföretagen en chans att kräva en god och trygg arbetsmiljö och bra anställningsvillkor för de som arbetar på turistorterna.

3x arbetsvillkor:

✚ Förbjuden frihet

Hot, avsked, fängelse, sexuella trakasserier, tortyr och mord drabbar arbetstagare och fackligt aktiva i fler länder än tidigare. Det visar världsfacket ITUC:s lista från 2015 över de länder som är sämst på mänskliga rättigheter i arbetslivet. Varje år sammanställer ITUC en rapport om tiotusentals kränkningar av de fackliga rättigheterna.

✚ Facket – med fara för livet

Bland de tio sämst rankade i världsfackets rättighetsindex finns Kina, Guatemala och Förenade Arabemiraten – kända för bristande demokrati och omfattande rättighetskränkningar. Men högt på listan finns även Thailand, Turkiet, Indien och Kambodja – länder där svenskar gärna semesterar och där flera svenska företag verkar. Mord och försvinnanden av arbetstagare har skett i minst elva länder, ofta för att skrämma de fackligt aktiva.

✚ Försämrade villkor

Under senare år har anställningsvillkoren försämrats i både rika och fattiga länder. Allt fler får otrygga korttidskontrakt. Utnyttjandet av anställda i så kallade exportfrizoner förvärrades. I 34 länder är skyddet för dessa arbetstagare minimalt eller saknas helt.

"Att resa all inclusive gynnar
oftast de stora reseföretagen."

→ Hur kan inkomsterna
från turismen
användas för att gynna
befolkningen, miljön och
kulturen på turistorten?

INKOMST-LÄCKAGE

Turisternas pengar försvinner ur landet

Buffén lockar med delikatesser, drinkar finns i överflöd, barnen blir underhållna och bjuds på godsaker och livet leker. Äntligen kan man släppa alla måsten och varva ner. All inclusive är ett populärt koncept för semesterresan.

Att resa all inclusive gynnar oftast de stora reseföretagen när det egentligen är företag och människor som bor på turistorten som borde skörda vinsterna. Den största delen av inkomsten lämnar

turistdestinationerna och går tillbaka till de länder där turist-, hotell- och flygbranschens företag har sin bas.

 Forskare menar att så mycket som 60–90 procent av turisternas spenderade pengar läcker ut i samband med charterturism. Läcket är särskilt omfattande i all inclusive-resorna.

Till exempel är den mat och dryck som serveras i all inclusive ofta importerad, vilket inte gynnar lokal produktion och företag i landet. De pengar som skulle ha spenderats utanför hotellet i form av restaurangbesök, drinks, shopping, eller betalning till guider och chaufförer hamnar i stället i hotellens eller de internationella företagens kassa.

Svårt att konkurrera med stora reseföretag

Det är svårt för lokala företag att konkurrera i den situationen eftersom de inte har samma ekonomiska medel eller tillgång till marknadsföring, språk och infrastruktur som de stora multinationella reseföretagen. De intäkter som blir kvar i landet är framför allt löner till lokalanställda vid hotellanläggningarna.

Trots höga vinster på många turistanläggningar får arbetarna ofta låga löner och har dåliga arbetsvillkor. De stora hotellkomplexen styr i området. Stränderna har på

många turistorter blivit privata. På många håll **privatiseras** även vägar för att gynna turismen och enorma hotellkomplex byggs med upp till 100 000 rum.

De lokala makthavarna är i händerna på de stora internationella hotellföretagen och resebolagen. Många gånger drivs de stora hotellföretagen av ett kortsiktigt ekonomiskt tänkande där det handlar om att tjäna pengar. I det sammanhanget räknar man inte med de kostnader som uppstår på grund av till exempel ökade utsläpp, vattenföroreningar, förstörda korallrev eller exploaterade naturresurser.

Handla lokalt och ge dricks

Lokalbefolkningen ska tjäna på turismen. I många fattiga länder hamnar turisternas pengar hos de stora reseföretagen, vinsten försvinner ut ur landet. Se därför till att dina pengar gynnar den lokala ekonomin. Om du äter på den

lokala restaurangen, handlar frukt på marknaden och köper souvenirer och kläder producerade i landet ger du invånarna en chans att försörja sig, samtidigt som miljöbelastande transporter minskar.

Många gånger ger dricks en lika stor inkomst som lönen. Det behövs inte mycket för att visa din uppskattning för det arbete som utförs.

Banjul

EXEMPEL

Gambia

Efter protester från lokala aktörer inom turismbranschen förbjöd regeringen all inclusive-turism i början av 2000-talet. Det var framför allt lokala restauranger, barer, guider och taxi-chaufförer som förlorade kunder till all inclusive-turismen. Enligt en undersökning

var 99 procent av de lokala näringsidkarna motståndare till all inclusive.

Konsekvensen av förbudet blev att flera av de stora reseföretagen slutade att arrangera resor till Gambia. Efter ett år upphävde regeringen förbudet och turismen tog fart igen.

DET HÄR KAN DU GÖRA

- Köp lokalproducerad mat och dryck, samt frukt och grönsaker anpassade efter odlingssäsong.
- Välj lokalt arrangerade utflykter, den lokalägda restaurangen och det lokalägda hotellet, dykcentret etc.
- Pruta inte för prutandets skull, utan visa respekt för att till exempel försäljaren av sjalar på stranden måste få ihop pengar för att försörja sin familj.
- Lämna gärna dricks, till exempel till städaren på ditt hotell.

RZECZPO

1/ Klimatpåverkan

- Att flyga bidrar till utsläpp av växthusgasen koldioxid. **Endast 1–2 procent av charterresenärerna väljer att klimatkompensera sin resa.** Varför är det så få tror du?
- Naturskyddsföreningen tycker inte att det är bra att klimatkompensera. Hur vill de göra i stället? Vad tycker du?

2/ Migrant-arbetaren Than

Than är migrantarbetare från Burma och arbetar på ett hotell i Phuket. Lönen går knappt att leva på, arbetstiden är tolv timmar om dagen och inget anställningskontrakt finns. Vid sjukdom ges ingen lön och i värsta fall blir Than av med jobbet.

- Vem kan göra något för att förbättra Thans situation?

- Than själv
- Thans arbetskamrater
- arbetsgivaren, det vill säga hotellägaren
- reseföretaget i Sverige som köper platser på hotellet
- turisterna på hotellet
- regeringen i Thailand?
- **Vad skulle de olika aktörerna kunna göra?**

- Vilka har störst makt att förändra? Rangordna och resonera.

3/ All inclusive?

- Vad skiljer all inclusive från att boka lokalt? Ge exempel på hur man kan resa och bidra till att landet utvecklas.
- Vilka slutsatser drar du av exemplet all inclusive i Gambia? Vem kan förändra situationen? FN, regeringen i Gambia, reseföretagen, resenärerna?

4/ Eget ansvar

Har en person med kunskap om hur en resa påverkar miljö och arbetsförhållanden större ansvar att göra något än den som inte kan något om hållbart resande? Diskutera.

ALKOHOL OCH ANDRA DROGER

I dag är resande och charter kanske inte mest förknippat med nykterhet, utan snarare med en högre alkoholkonsumtion. Studier både i Sverige och i andra delar av världen visar att många dricker mer alkohol under semestern. De främsta orsakerna anses vara att det är en festligare stämning, att man inte behöver gå till jobbet, att alkoholen är billigare och att det är lättare att släppa loss utomlands.

Patrik Deijenstedt

”De tog över festen helt och plötsligt vände stämningen från att ha varit kul och avslappnad till att bara handla om att dricka. Alkoholen hamnade i fokus. Dagen efter var jag där och fotade lite. Det var så tråkigt att se hur alla bara lämnat stranden, med flaskor utspridda i sanden.”

PATRIK reste till Thailand och Kambodja. På ön Koh Chang i Thailand stannade han ett tag och lärde känna både turister och thailändare. En kväll firade ett av hotellen tio år och ölmärket San Miguel sponsrade festen. Reklam-skyltar och ölflickor tog över.

EN VIKTIG DEL AV RESAN FÖR MÅNGA

Y Att ta några öl i baren eller sitta vid poolen med en drink förknippas med att belöna sig själv och komma bort från vardagen. Med drinken i handen befinner vi oss i en annan värld än hemma.

Vilken betydelse alkoholen har för semestern är förstås beroende av vilken typ av resa man gör, ålder, resmål och med vilka man reser. På en resa med familjen eller en rundresa med kultur och upplevelser är kanske alkoholen inte lika viktig som under resan med kompisarna.

Att alkoholen ändå är en viktig del för många märks både i resereportage och i resenärers egna texter om förväntningar inför semestern. Det syns på svenska och internationella reseforum på nätet. Till exempel: Var köper man billigast sprit? Hur noga är de med åldersgränser? Hur får man tag i alkohol på muslimska resmål?

Avkoppling och semester = alkohol

Liksom alkoholkonsumtion kan även semestern vara förknippad med att lämna sin vardag, att inta en ny roll och att inte känna samma sociala kontroll som annars. Både alkohol och resande blir något mer än det egentligen är, baserat på våra egna föreställningar och drömbilder, förstärkta av produkternas marknadsföring. De följer oss även under vår resa.

Redan på flygplatsen är barerna och taxfreebutikerna öppna dygnet runt. På flyget serveras alkohol och i flygbolagens tidningar och på och kring flygplatserna är alkoholreklam ofta starkt närvarande. Det är inte ovanligt att man välkomnas till resmålet med en alkoholsort kopplad till landet. En så kallad **”signature drink”**, som till exempel Puerto Rico med sin piña colada, Jamaica med sin mörka jamaicarom, Singapore med singapore sling eller Kuba med mojito.

En ny alkohol-kultur skapar problem

Turismen skapar en ny alkohol-kultur med billig sprit och öl och alkoholrelaterade problem som följd. Alkohol är ett hinder för utveckling och leder bland annat till fattigdom, våld i hemmet, bilolyckor och oskyddat sex.

Alkohol har historiskt sett varit en del av många samhällen. Vem, var och hur man har använt alkohol har då reglerats i den lokala kulturen och religionen. Drickandet har varit kopplat till vissa personer, sammanhang eller tidpunkter. Med den europeiska kolonisationen exporterades dock alkohol som handelsvara över världen och nya produkter introducerades hand i hand med **en ny alkoholkultur**.

I dag sker samma export genom nya kanaler, med större genomslags-

kraft. Som turister påverkar vi i allra högsta grad den destination vi kommer till. Vi för med oss våra idéer, värderingar och normer som vi ofta tänjer på när vi är på semester.

Globalisering, ekonomisk tillväxt, ökad turism och en offensiv alkoholindustri bidrar alla till att fler människor dricker mer och i nya sammanhang. I länder med svaga sociala skyddsnät och kapacitet att förebygga och ge stöd slår en växande alkoholkonsumtion hårt, vad gäller alkoholens koppling till **ohälsa, våld i hemmet, trafikolyckor och dålig ekonomi**.

I många turistländer är alkohol och andra droger den främsta orsaken till ohälsa och för tidig död. De är ett allvarligt hinder för ekonomisk och social utveckling. Utvecklingsländerna blir mer utsatta när det saknas bra alkohollagstiftning, socialt skyddsnät, förebyggande verksamhet och rehabilitering.

EXEMPEL

Thailand

År 2009 diskuterade man i Thailand ett förbud mot alkohol under vissa högtids-

dagar. Många upprörda röster hördes från turistnäringen. Praktik Chinamouphong, ordförande för Thai hotel association, var en av dem som starkt motsatte

sig förslaget. Han menade att alkoholkonsumtionen är en del av turisternas dagliga rutin och att ett förbud därmed skulle uppröra många av landets gäster.

ATT DRICKA MED TURISTER

T Många som arbetar på turistindustrins hotell, restauranger och diskotek befinner sig i en mycket tuff miljö när det gäller alkohol och andra droger. I Sydostasien och Latinamerika

arbetar till exempel så kallade beer girls, ölflickor, i många barer. De jobbar på ackord och får betalt efter hur mycket de dricker med sina kunder – vilket gör att de lätt hamnar både i eget missbruk och i situationer som kan leda till sexhandel eller sexuellt utnyttjande.

Chris/Flickr (CC)

→ Beer girls
i Thailand.

Ölflickorna i Kambodja:

När ett gäng västerländska, manliga turister kommer till en beer garden i Kambodjas huvudstad möts de av ett gäng vackra flickor i korta klänningar. På klänningarna finns reklam för olika ölmärken, till exempel Heineken, Holsten eller Angkor. Tjejerna skrattar, flörtar och försöker vinna någon killes gunst så att han ska välja just hennes ölmärke. De arbetar som så kallade beer girls och säljer öl på provision till turisterna. Ju mer öl hon säljer, desto bättre tjänar hon.

✚ Anställda av de lokala bryggerierna

Ölflickorna eller beer girls är anställda av de lokala bryggerierna, som i sin tur ägs av de stora, internationella öljättarna. De säljer öl mellan fyra på eftermiddagen och tolv på natten, alla dagar i månaden utom två när de officiellt ska vara lediga. På detta tjänar de ungefär 500 kronor i månaden.

Cambodian National Center for HIV/Aids Prevention har genomfört flera studier som visar att 20 procent av alla beer girls har hiv. Motsvarande siffra för Kambodjas befolkning är 2,4 procent.

✚ Fackförening för beer girls

För ett par år sedan startades en fackförening för beer girls. Tillsammans kräver de dubbelt så hög lön, sjukvård och drägliga arbetsförhållanden.

Tack vare detta och internationell press har bland annat Heineken nu startat ett utbildningsprogram: Selling Beer Safely. Där lär de ut hur man hanterar aggressiva kunder och skyddar sig mot hiv. Men högre lön och bättre förhållanden i övrigt har flickorna inte fått. Dessutom har öljättarna nu infört beer girls i andra länder i Asien.

1/ Semester = alkohol?

Varför tror du att så många förknippar semester och avkoppling med alkohol? Vem tror du helst vill odla den föreställningen? Företagen som säljer alkohol, hotellägarna, de som arbetar på hotellen, turisterna, researrangörerna?

Hur tänker du kring de konsekvenser som drickandet medför på semesterorter?

2/ Ölflickornas situation

Läs berättelsen om ölflickorna i Kambodja. Hur skulle du beskriva deras situation? Skulle du säga att de är utnyttjade? Vem utnyttjar dem och vilka

argument tror du att de använder för att förklara situationen?

Hur kan man förbättra situationen? Tror du att utbildningsprogrammet "Selling Beer Safely" är ett bra sätt? Läs mer på www.bsic.com.kh

3/ Granska resebolag eller resetidning

Gå in på en researrangörs eller resetidnings hemsida och se vad de skriver om alkohol. **Finns det någon som nämner de problem som alkoholen medför?**

BARNETS VILLKOR I TURISTINDUSTRIN

När vi reser kan vi bidra till att skapa jobb och öka välståndet i de länder vi besöker. Men på resan kan vi också se och uppleva orättvisor som visar hur ojämlik världen är. Hur både barn och vuxna far illa.

Oavsett var i världen de finns har alla barn rätt att växa upp i trygghet, gå i skolan och leka. Ändå är det miljontals barn som inte har tillgång till just detta. Många av de mest utsatta barnen finns i utvecklingsländer som också är populära resmål för turister. Barnarbete är vanligt. Man räknar med att omkring 13–19 miljoner barn och unga under 18 år arbetar inom turistindustrin. De utgör 10–15 procent av den totala arbetskraften inom branschen.

→ Några turister köper souvenirer från ett barn vid en strand i Thailand.

FÖRSÄLJARE **Phuket, Thailand**

En flicka, inte mer än tio år gammal, har monterat snäckskal i prydliga halsband att erbjuda passerande turister. Hon säger att hon inte har sålt ett enda ännu i dag. Det är lågsäsong och det finns inte många turister på Rawai Beach.

En man berättar att de har försökt att minska omfattningen av barntiggeri och barnarbete, men att researrangörerna faktiskt uppmuntrar det, så att det har ökat igen.

Barnen som tigger eller säljer till turister är 10–11 år gamla och gör det för att få pengar eftersom deras föräldrar är så fattiga.

✚ Minimiålder för barnarbete

FN:s fackliga organisation ILO (International Labour Organization) har bestämt att barn under 15 år inte ska anses vara arbetsföra. Men undantag kan göras för lättare arbeten, där är åldern 13 år. För farliga arbeten är åldersgränsen 18 år. Dock är det vanligt att barn mellan 15 och 18 utnyttjas till att utföra tyngre arbeten än vad som är tillåtet.

BARN PÅ GATAN

 De barn som lever på gatan kan ha hamnat där av en rad olika anledningar. De kan till exempel ha flytt sina hem på grund av miss-handel eller alkohol eller andra droger. De kan också ha tvingats att arbeta på gatan, antingen av en förälder eller av en annan person. I vissa fall har barnen själva valt att flytta till ett annat land för att tjäna pengar och försörja sig på gatan. Vanligt är att barnen säljer saker, men också att de hamnar i sex-industrin. Många använder droger.

FAKTA THAILAND

Totalt antal besökande
turister år 2014:
24,8 miljoner

Antal svenska turister:
325 000

Antal barn under 18 år
inblandade i barnarbete:
300 000

→ I Thailand arbetar omkring 300 000 barn under 15 år, många av dem i restauranger eller på byggen kopplade till turismen.

EXEMPEL Thailand

I Thailand är det särskilt vanligt att barn arbetar inom turistnäringen. Unicef anger att det finns omkring 300 000 barn som arbetar här.

I till exempel Phuket, ett populärt turistområde, arbetar många barn på byggen, restauranger, tvätterier, hotell och gästhus. Andra barn, främst från Kambodja och under 13 år, försörjer sig genom att sälja saker på gatorna. Även inom livsmedelsindustrin finner man unga barnarbetare, till exempel på fiskebåtar. Det är inte ovanligt att barnen hamnar

inom sexindustrin när de blir äldre.

Man räknar med att cirka 20 000 barn bor och lever på gatorna i städer som Bangkok, Chiang Mai, Pattaya och Phuket. Vissa blir tiggare eller sexslavar för att överleva.

Ställen där barnsexturism finns är huvudsakligen Bangkok, Pattaya, Pang Nga, Chiang Mai, Chiang Rai, Songkla (Hat Yai-distriktet), Phuket samt flera öar. Många av dessa barn är inte medvetna om risken att få hiv.

Källa: No child's play

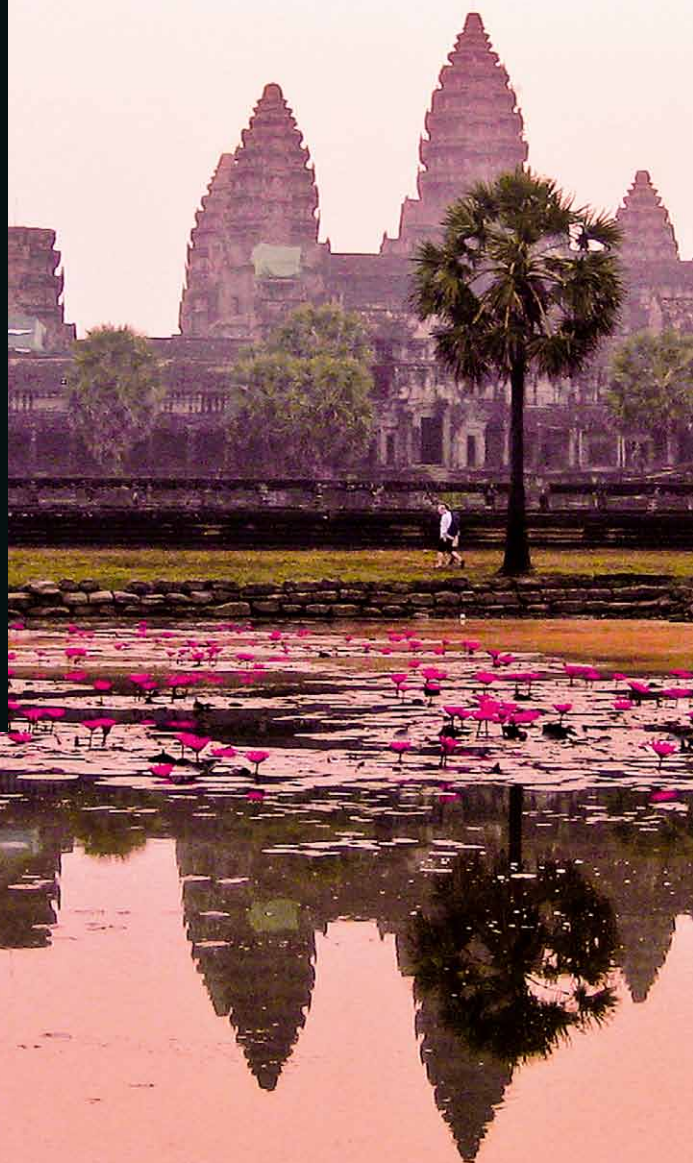
FÖRSÄLJARE

Angkor Wat, Kambodja

Hon är nu 14 år och har hjälpt sina föräldrar att sälja souvenirer utanför templet Angkor Wat sedan hon var fem eller sex år gammal. Hon går upp klockan fem och arbetar några timmar innan hon går till skolan. På eftermiddagen arbetar hon i cirka fem timmar. **Pengarna hon tjänar använder föräldrarna för att betala hennes skolgång.**

Hon har ingen aning om vad som kommer att hända i framtiden, eller vad hon vill. Hon är orolig för att turisterna inte köper vad hon och andra har att sälja och att myndigheterna kommer att jaga bort dem. Hon säger att hon skulle vilja ha ordentliga kläder och en bättre bostad.

Källa: No child's play

EXEMPEL

Kambodja

Trots att det finns lagstiftning som säger att barn inte får arbeta är barnarbete mycket vanligt i Kambodja. Man uppskattar att omkring 45 procent av de kambodjanska barnen mellan 5 och 14 år arbetar.

Många av barnen arbetar inom områden kopplade till turistnäringen, till exempel på byggarbetsplatser, hotell och restauranger, eller genom att sälja souvenirer, böcker, vykort och drycker till turister. Vissa är mellan 10 och 12 år och säljer till exempel snäckor från en vagn eller vykort och böcker vid templen i Angkor Wat.

Barnens familjer drar nytta av barnens arbete, och det är inte ovanligt att barn tvingas att sälja och tigga i turistområdena på grund av fattigdom. Det är också många barn som följer med sina föräldrar och hjälper dem till exempel på byggarbetsplatser genom att bära saker och samla tegel.

Källa: No child's play

FAKTA

KAMBODJA

Totalt antal besökande turister år 2013:
4,2 miljoner

Antal svenska turister:
16 500

Andel barn under 18 år inblandade i barnarbete:
45 procent

”Barn hamnar också ofta i en skuldfälla där de blir skyldiga pengar för droger eller för en plats att sova på.”

EXEMPEL

Sydafrika

I Sydafrika lever två tredjedelar av barnen under fattigdomsgränsen, vilket betyder att de lever på under en dollar om dagen. Många barn är föräldralösa då de har förlorat sina föräldrar genom hiv/aids. Man räknar med att cirka 800 000 barn är barnarbetare i Sydafrika. De flesta barn som arbetar är mellan 10 och 14 år och flickorna är extra utsatta. Även i Sydafrika finns ett stort antal barn till de migrantarbetare som arbetar i landet. De har varken tillgång

till hälsovård eller utbildning.

Utsattheten bidrar till att barn tvingas tigga, uppträda eller sälja saker på gatorna. Barn hamnar också ofta i en skuldfälla där de blir skyldiga pengar för droger eller en plats att sova på. Man räknar med att över hundra barn bor på gatorna mer eller mindre permanent i Kapstaden, och tio tusen gör det i Sydafrika.

Vissa hyr in små barn för att ha dem som

följeslagare när de tigger. Dessa barn kommer ofta från daghem eller från fattiga familjer. Det händer att barn drogas för att de ska verka sjuka och därmed väcka sympati.

Källa: No child's play

FAKTA SYDAFRIKA

Totalt antal besökande turister år 2013:

9,6 miljoner

Antal svenska turister:

44 000

Antal barn under 18 år inblandade i barnarbete:

800 000

VOLONTURISM

Att kombinera en turistresa med att arbeta som volontär, till exempel på ett barnhem, kallas för volunturism. Det är en av de snabbast växande grenarna av turismindustrin i dag. De mest populära aktiviteterna handlar om att hjälpa utsatta barn. Volunturism kan leda till positiva kulturutbyten men den är hett omdiskuterad. Kritiker menar att internationella volontärer ofta ersätter den lokala arbetskraften. Det kan påverka kvaliteten på arbetet

negativt och bidrar till en kortsiktighet eftersom volontärerna ofta stannar en kortare tid. Friends International belyser även de negativa psykologiska effekter som volontärers korta inhopps på ett barnhem kan ge då många av barnen på barnhem mår dåligt och har anknytningsstörningar. I samband med volunturism kan även barns rättigheter och skydd riskeras. Ofta görs ingen ordentlig koll av den blivande volontären. Om ingen sådan koll görs är det svårt att se till att barns rättigheter och skydd garanteras.

SEXUELLA ÖVERGREPP MOT BARN

Ett grovt brott

Den fattigdom och bristande rättssäkerhet som finns i många länder utnyttjas krasst av vissa resenärer som är intresserade av att exploatera barn för sexuella tjänster. För det är inte fattigdomen som är grundproblemet. Snarare

beror sexhandeln med barn på att det finns köpare som är beredda att betala. En stor del av de som utnyttjas inom sexindustrin är barn.

📊 I en studie från FN uppskattas 150 miljoner flickor och 73 miljoner pojkar under 18 år utnyttjas sexuellt eller vara utsatta för sexuellt våld.

Varje år säljs miljoner barn för sexuella syften. Barnsexturism är en ljusskygg brottslighet som är svår att bekämpa, men efterfrågan är stor och det finns mycket pengar att tjäna.

Svenwerk & Dana McMahan

↑ Barnsexturismen är ett allvarligt brott som är svårt att bekämpa. Förovarna vet ofta hur de ska göra för att undvika lagar och polis.

☞ **Handeln med barn (och vuxna) omsätter miljardbelopp och anses vara världens tredje mest lönsamma industri efter vapen och narkotika.**

Många grupper tjänar på denna handel, till exempel de transportörer eller hotellreceptionister som förmedlar kontakter till köpare.

Barnsexturism – att köpa sex av barn under 18 år – är ett mycket allvarligt brott och leder till hårda straff. Övergrepp på barn är också ett brott mot FN:s barnkonvention och lidandet för barnet är samma oavsett var det begås.

Barnsexturism:

I dag är det billigt, snabbt och enkelt att förflytta sig i världen. Det utnyttjas av barnsexbrottslingar. När ett land genomför åtgärder som försvårar sexturism, söker förbrytarna sig till nya jaktmarker. Förövare som tidigare åkte till Thailand reser i stället till Kambodja eller länder i Latinamerika eller Afrika.

✚ Olika typer av förövare

Barnsexbrottslingar kan förenklat delas in i två kategorier:

Tillfällighetsförövaren har ingen egentlig sexuell dragning till barn men är urskillningslös, omdömeslös eller vill experimentera med minderåriga. Tillfällighetsförövarna är många fler än preferensförövarna och finns bland turister.

Preferensförövaren, eller pedofilen, har en uttalad sexuell preferens för barn.

✚ Vad säger svensk lagstiftning?

Den extraterritoriella lagstiftningen avgör när man kan använda svensk lagstiftning och svensk domstol för brott utomlands. Men svenskar kan dömas i Sverige för sexualbrott mot barn begångna utomlands, även om handlingen inte är olaglig i gärningslandet.

Alexandre Marchand/Flickr

→ Matförsäljare i ett av Bangkoks red light districts.

ECPATS uppförandekod

ECPAT är en barnrättsorganisation vars vision är en värld utan barnsexhandel. De arbetar för att förebygga och stoppa alla former av barnsexhandel och har tagit fram en **uppförandekod** för vad reseföretag kan göra.

Många svenska reseföretag har undertecknat koden, som Apollo, Fritidsresor och Ving. De lovar därmed att arbeta mot sexuell exploatering av barn. De måste bland annat utbilda all personal om hur man kan förhindra barnsexturism, informera resenärer och rapportera till sekretariatet varje år.

✚ Barnkonventionens fyra huvudprinciper

- **Alla barn har samma rättigheter och lika värde.**
- **Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut.**
- **Alla barn har rätt till liv och utveckling.**
- **Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och bli respekterade.**

✚ Barnrättsprinciperna

Rädda Barnen, Unicef och FN:s Global Compact har tagit fram tio principer som hjälper företag att förstå och analysera sin påverkan på barns rättigheter. De omfattar allt från ansvarsfull marknadsföring och eliminering av barnarbete till säkra produkter för barn och familjevänliga arbetsplatser.

Läs mer på: www.raddabarnen.se/foretag/socialt-ansvar/barnrattsprinciperna

DET HÄR KAN DU GÖRA

- Ge inte pengar till barn som tigger. Det är bättre att ge pengar till en organisation som hjälper barnen till skolgång eller liknande.
- Säg till hotellets ledning eller din researrangör om turister tar med sig barn, som ni inte har skäl att tro är incheckade, upp på rummet.
- Besök inte barer eller restauranger i områden där du vet att prostitution förekommer.
- Om du ser misstänkt barnsexturism – agera! Kontakta den lokala polisen eller anmäl via ECPAT hotline: www.ecpathotline.se
- Välj en researrangör som undertecknat uppförandekoden mot barnsexturism samt fråga hur de arbetar för att motverka barnsexturism.

1/ Vad säger bilden?

Välj en bild i häftet. Beskriv den. Hur har personerna på bilden hamnat där? Hur tänker du kring de barn som tvingas arbeta? Vilka känslor väcker det?

2/ Barnarbete

I många turistländer är det vanligt med barnarbete. Tänk dig ett land där mer än hälften av barnen arbetar i stället för att gå i skolan. Vad kan det leda till för barnens framtid? För familjerna? För samhället?

3/ Sexturism

Barnsexturismen är svår att motarbeta eftersom den är så ljusskygg. Vad kan man göra för att bekämpa den? Hårdare straff? Mer information? Ökad bevakning? Resonera.

4/ Barnets rätt

På vilket sätt är det ett brott mot barnkonventionen när barn tvingas arbeta eller tigga?

Vems ansvar är det att skydda barnets rättigheter på de turistorter där det är vanligt med barnarbete? a) Barnen själva, b) deras föräldrar, c) reseföretagen, d) turisterna, e) landets regering?

Vad kan de olika aktörerna göra? Vem har störst möjlighet att skapa en långsiktig förändring?

5/ Egna erfarenheter

Har du sett eller känner till någon situation där barn arbetar? Berätta.

Vad kan det finnas för orsak till att barnen arbetade? Hur reagerade omgivningen? Vad skulle man kunna göra åt just den situationen?

Att tänka på för att bli en hållbar resenär

Nej, du behöver inte sluta resa. Det enda du behöver göra är att tänka efter.

I vems fickor vill du att dina semesterpengar hamnar? Ska du välja den stora hotellkedjan eller familjen med det lilla hotellet? Måste du dricka importjuice eller kan du välja en som är lokalproducerad?

Genom att fundera över dina egna val när du reser, kan du påverka mycket. Är vi många som väljer medvetet, både vad gäller miljö, arbetsvillkor och medmänsklighet, kan vi påverka hela världen!

Men det är inte bara du som

har ansvaret. Genom att ställa krav på researrangörerna, kan mycket förändras på kort tid. De kan i sin tur påverka till exempel hotellägare att betala anständiga löner och arbeta för en bättre miljö. På så sätt bidrar alla till hållbar turism – en turism som utvecklas åt rätt håll.

Nästa gång du reser: fundera över dina egna val. Det lönar sig i längden. Vi på Schyst resande vill önska dig ett härligt och medvetet turistande.

Våga fråga och ställ krav

Ställ frågor till din researrangör eller resebyrå när du bokar din resa.

- 🔗 **Välj ett hotell med någon typ av hållbarhets- eller miljömärkning.**
- 🔗 **Om researrangören du vill åka med inte erbjuder hållbarhetsmärkta hotell i sitt sortiment – påpeka detta via mejl eller Facebook.**
- 🔗 **Fråga om hur arbetsförhållandena ser ut för de anställda på ditt hotell.**

Anpassa resandet – för lägre utsläpp

Globalt står flyget för fyra procent av alla klimatpåverkande utsläpp. Att vara en medveten flygresenär är ett första steg till en bättre miljö.

- 🔗 **Flyg mer sällan, stanna borta längre.**
- 🔗 **Res med miljön i åtanke när du är på plats. Tåg är ett bra alternativ.**
- 🔗 **Direktflyg är alltid att föredra framför en resa med mellanlandning.**
- 🔗 **Testa din klimatpåverkan och se hur du kan minska den på www.klimatkontot.se**

Handla lokalt och ge dricks

I många fattigare länder försvinner stora delar av vinsten från turismen ut ur landet. Se därför till att dina pengar gynnar den lokala ekonomin.

- 🔗 **Köp lokalproducerad mat och dryck, samt frukt och grönsaker anpassade efter odlingssäsong.**
- 🔗 **Välj den lokalgda restaurangen och det lokalgda hotellet, dykcentret etcetera.**
- 🔗 **Pruta inte för mycket. Tänk på att försäljaren behöver pengarna för att kunna försörja sig själv och sin familj.**
- 🔗 **Lämna gärna dricks till tex städaren på ditt hotell.**
- 🔗 **Köp inte piratkopior. Köp heller inte föremål som är tillverkade av djurdelar, till exempel av koraller, elfenben och sköldpaddsskal.**

Spara på el och vatten

Tänk på att din konsumtion kan drabba lokalbefolkningen på orten du besöker. Energi är en lyxvara och det råder svår vattenbrist i många länder.

➤ Stäng av luftkonditioneringen, när den inte behövs.

➤ Dra ur elektriska apparater ur kontakten.

➤ Var sparsam med vattnet i duschen.

➤ Stäng av kranen när du tvålär in dig, rakar dig och borstar tänder. En rinnande kran slösar cirka sex liter vatten varje minut.

➤ Skriv en lapp på rummet eller meddela i receptionen att handdukar och lakan inte behöver bytas varje dag.

➤ Undvik att åka på golfsemester till ett land med vattenbrist.

Visa respekt!

Ta hänsyn till lokal kultur och värderingar och tänk på hur ditt beteende påverkar lokalbefolkningen.

➤ Läs på om landet och kulturen som du ska åka till.

➤ Uppträd som du skulle önska att turister uppträdde mot dig här hemma.

➤ Tänk på lokala klädkoder.

➤ Fråga innan du fotar någon – inte minst barn eller människor i utsatta situationer.

➤ Dricker du alkohol, tänk på hur din konsumtion kan påverka andra. Visa respekt för dem som bor och arbetar på ditt resmål.

➤ Tacka nej till illegala droger. Du bidrar till drogproblemen om du gynnar den lokala droghandeln.

Agera mot sexturismen

Handel med människors kroppar är utbredd i många fattiga länder och omsätter årligen mångmiljardbelopp.

➤ Ser du misstänkt barnsexturism – agera! Gå till den lokala polisen eller anmäl via ECPAT hotline: www.ecpathotline.se

➤ Säg till hotellets ledning eller din researrangör om turister tar med sig barn, som ni inte har skäl att tro är incheckade, upp på rummet.

➤ Besök inte en bar eller ett område där du vet att prostitution förekommer.

När du kommit hem ...

... berätta för andra hur du gjorde för att resa schyst, och uppmana dem att göra detsamma!

SCHYST RESANDE

🔍 Läs mer på
www.schystresande.se

🔍 Använd gärna
#schystresande på
Twitter och Instagram.

VI ARBETAR FÖR HÅLLBAR TURISM

Nätverket Schyst resande är ett samarbete mellan Union to Union, Fair Trade Center, Hotell- och restaurangfacket, IOGT-NTO-rörelsen, Svenska kyrkan, Svenska Kyrkans Unga och Unionen.

Nätverket lyfter frågor om hållbar turism, genom till exempel informationsmaterial, utbildningar, seminarier och rapporter. Vi utbildar också Ambassadörer som är ute och föreläser på skolor, företag och organisationer.

- 🌐 www.schystresande.se
- 📘 www.facebook.com/Schystresande
- 🐦 Twitter: @Schystresande
- 📷 Instagram: schystresande

**SCHYST
RESANDE**